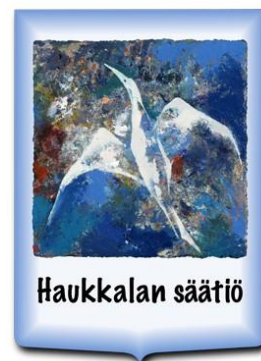

Seminaarimuistio

Onko meillä malttia sijoittaa lapsuuteen?

Seminaarin järjestäjät: Haukkalan säätiö yhdessä Niilo Mäki -säätiön, Keski-Suomen LAPE-hankkeen, Keski-Suomen hyvinvoinnin osaamiskeskittymän (KeHO) ja ITLAn (Itsenäisyyden juhluvuoden lastenrahaston säätiön) kanssa

Paikka: Jyväskylän Messukeskus

Ajankohta: Torstaina 20.9.2018, klo 10.00–12.00 [Hyvä Alku](#) -tapahtuman yhteydessä

Seminaarin tavoite: Seminaarissa keskustellaan ensin visioista ja niiden toteuttamista edistävistä strategioista lasten (alle 18-vuotiaiden) hyvinvoinnin edistämiseksi kunnissa, maakunnassa ja koko Suomessa. Sen jälkeen keskustellaan uusien tutkimustulosten käyttöönoton mahdollisuuksista ja esteistä toimintastrategioita laadittaessa ja toteutettaessa. Seminaarin teemoja syvennetään ja työstetään Haukkalan säätiön VI asiantuntijafoorumissa marraskuussa 2018.

Kohderyhmä: Seminaariin kutsutaan Keski-Suomen virkamiesjohto ja toimialajohtajat, maakunta- ja kuntatason poliittiset päättäjät, luottamushenkilöt sekä tutkimuksen ja koulutuksen edustajia.

Ilmoittautuneille lähetetään ohjelman ja seminaaritilaa koskevan tiedon ohella [Toimintastrategia 2019-2025: Luonnos keskustelua varten](#).

Kutsuseminaarin ohjelma

Klo 10 avautui Niilo Mäki säätiön järjestämä [Hyvä Alku](#) -tapahtuma Jyväskylän Messukeskuksessa. Ennen kutsuseminaarin avausta kuultiin Hyvä Alku -tapahtuman videoitua, eri osastoille striimatut avajaistervehdykset:

- **Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko:**
  - o <https://youtu.be/6apEdQgoBx4>
- **Jyväskylän kaupunginjohtaja Timo Koivisto**
  - o <https://youtu.be/Bdr4pHLtxw>

Seminaarin avaus

Lea Pulkkinen, professori, Haukkalan säätiön puheenjohtaja

Toivotan teidät lämpimästi tervetulleiksi keskustelemaan elämämme ja tulevaisuutemme peruskysymyksestä -ihmisen hyvinvoinnista - ja sen edellytysten parantamismahdollisuuksista.

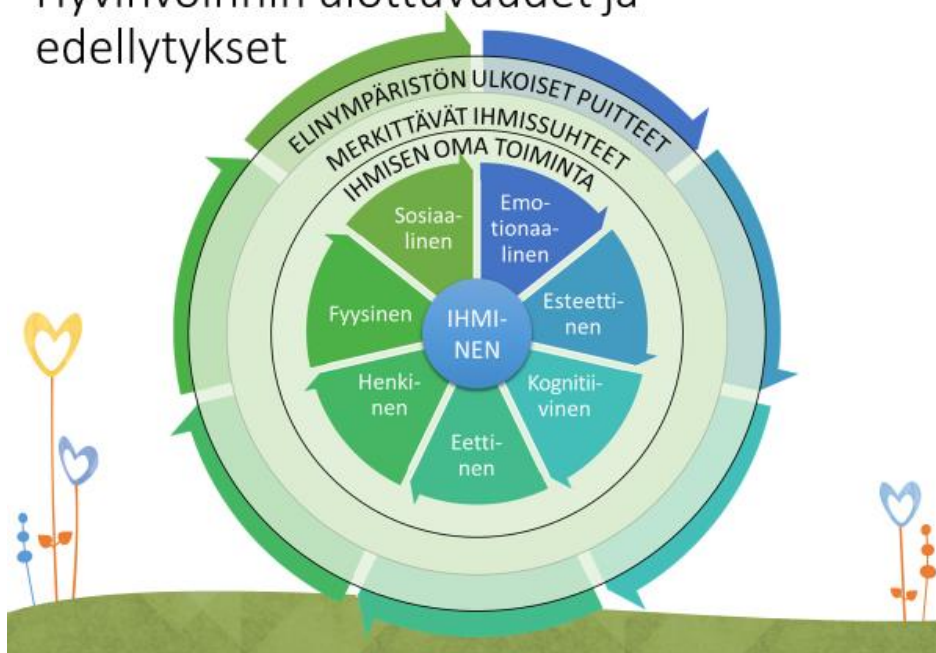
Kiitän Niilo Mäki säätiötä ja erityisesti Niilo Mäki Instituutin toiminnanjohtaja Juha-Matti Latvalaa hyvästä yhteistyöstä seminaarin järjestämisessä ja mahdollisuutta kytkeä seminaarimme Hyvä Alku -tapahtumaan, joka on saavuttanut tunnustetun aseman lasten hyvinvointia edistävien asioiden esiintuomisessa. Oli erinomaista, että voimme saada kuulla tapahtuman avajaistervehdykset seminaarimme alussa. Kiitokset perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikolle ja Jyväskylän kaupunginjohtaja Timo Koivistolle avajaistervehdyksistä.

Kiitokset myös yhteistyökumppanuudesta seminaarin järjestämisessä, ITLAlle, Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiölle, jolle valtioneuvosto päätti tänä vuonna lahjoittaa 50 miljoonan euron edestä osakkeita lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Kuulemme säätiön edustajan, Taina Laajasalon, puheenvuoron tässä seminaarissa.

Samoin kiitokset Keski-Suomen Lasten ja perheiden palvelujen (LAPE) muutoshankkeelle ja erityisesti sen projektipäällikölle, Raija Harju-Kiviselle. Haukkalan säätiö on saanut parin viime vuoden ajan kehittää Keski-Suomen lapsiohjelmaa Keski-Suomen LAPEn piirissä. Haukkalan säätiön hallituksen sihteeri Päivi Fadjukoff on toiminut keskeisenä henkilönä Keski-Suomen lapsiohjelman edistämiseksi sekä säätiössä että K-S LAPEssa maakunnallisen LAPE-ryhmän puheenjohtajana. Hän on toiminut yliopiston edustajana myös Keski-Suomen hyvinvoinnin osaamiskeskittymän (KeHO) suunnittelutyössä. Se on tärkeä aloite monipuolisen hyvinvointia edistävän työn kokoamiseksi ja edistämiseksi Keski-Suomessa. Hänen tänä vuonna laatimastaan raportista Hyvinvointiosaamista Suomesta koko maailmalle on peräisin kuva Kumuloituva hyvinvointi. Hyvinvointi alkaa yksilöstä. Hyvinvoivista yksilöistä muodostuu hyvinvoiva yhteisö ja hyvinvoivista yhteisöistä hyvinvoiva yhteiskunta.

Mutta mitä on hyvinvointi? Milloin voimme hyvin ja miksi?

Hyvinvoinnin ulottuvuudet ja edellytykset

Elämässämme on monia ulottuvuuksia. Voisimmeko sanoa, että olemme hyvinvoivia, jos olemme tyytyväisiä fyysiseen kuntoomme ja sosiaalisiin suhteisiimme, meillä on ihmisiä joita rakastaa, saamme nauttia kauneudesta ympärillämme luonnossa ja taiteessa, saamme toimia tehtävissä, joissa voimme käyttää kaikkia kykyjämme, tunnemme toimivamme vastuullisesti muita ihmisiä ja luontoa kohtaan ja meillä on vakaat ja selkiytyneet elämänarvot.

Mikä sitten vaikuttaa hyvinvointikokemuksiimme?

Ensimmäisenä vaikuttavana tekijänä hyvinvoinnille sen eri puolilla on oma toimintamme: saamme liikkua, tavata muita ihmisiä ja tuntea kuuluvamme muiden yhteyteen, rakastaa, kokea kauneutta, opiskella ja käyttää hyväksi oppimaamme ja selkeyttää eettisiä periaatteitamme ja henkisiä arvojamme.

Hyvinvoinnin edellytyksiä ovat myös merkittävät ihmissuhteet. Tarvitsemme niitä voidaksemme kokea hyvinvointia elämän eri puolilla. Yksinäisyys, eristäminen ja syrjäyttäminen ovat pahasta.

Hyvinvoinnin edellytyksiä sen eri puolille luovat myös ulkoiset puitteet, joihin kuuluvat elämän materiaaliset edellytykset, joiden turvaamiseksi teemme työtä, sekä työ itsessään ja siihen liittyvät monet näkökohdat, kuten työpaikan saatavuus, työajat ja työn luonne, työpaikan ilmapiiri ja kokemukset sen johtamisesta, turvalliset ja terveelliset olot, perheenjäsentemme ja muiden läheistemme hyvinvointi, yhteiskunnallisten palvelujen laatu ja saavutettavuus, esteettisten ja henkisten kokemusten saavutettavuus, oikeudenmukaiset säädökset ja päätökset jne.

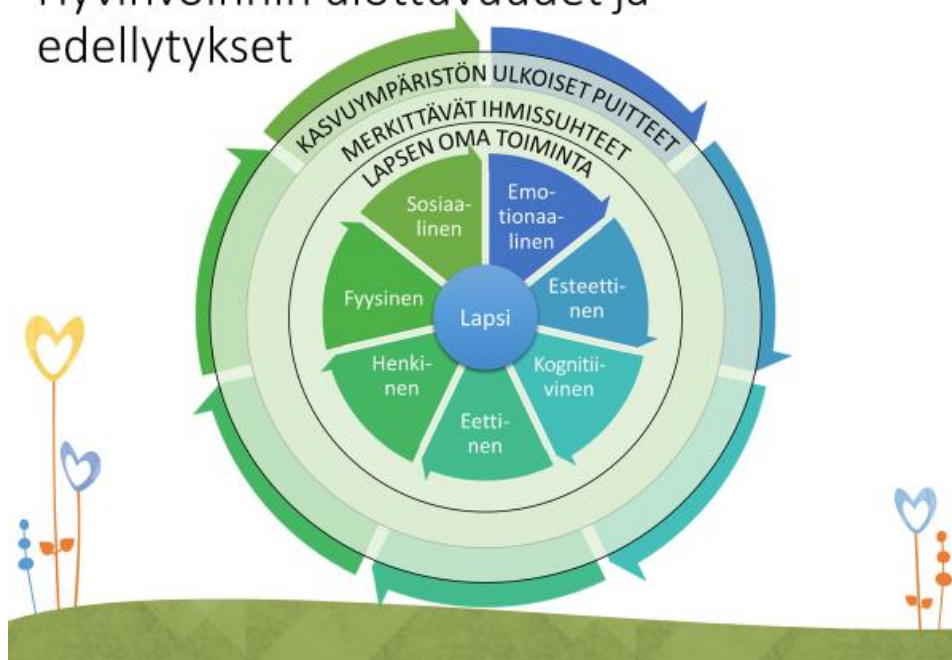

Kansikuva selvityksestä

Fadjukoff, P. (2018) [Hyvinvointiosaamista Suomesta koko maailmalle!](#) Edelläkävijänä Keski-Suomen ihmislähtöisen hyvinvoinnin osaamiskeskittymä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Hyvinvointi alkaa lapsesta, jo ennen hänen syntymäänsä, vaikka perustuslakimme ei sitä tunnustakaan. Vanhemmat voivat esimerkiksi päihteiden käytöllä vaurioittaa pysyvästi lapsen elämää. Olemme hyvinvoivia, jos vanhempamme ovat toimineet vastuullisesti meitä kohtaan jo ennen syntymäämme. Syntymän jälkeen elinympäristömme on laajentunut kattamaan vanhemmuuden ja kodin ohella, joidenkin kohdalla ensin kodin ulkopuolisen päivähoidon, mutta kaikkien kohdalla vähintään oppivelvollisuuskoulun ja ammattiin suuntaavan koulutuksen, leikkimis- ja harrastusmahdollisuudet, kodin ulkopuoliset läheissuhteet ja yhteiskunnalliset palvelut.

Hyvinvoinnin ulottuvuudet ja edellytykset

Kehitykseen on vaikuttanut se – ja niin se vaikuttaa nykyistenkin lasten kehitykseen, millainen käsitys lapsesta (alle 18-vuotiaasta) on niillä ihmisillä, joiden kanssa lapset ovat tekemisissä. Jos käsitys on lapsen toimintaa arvostava ja monipuolista kehitystä ymmärtävä, se edistää heidän kehkeytymistään ihmisiksi, jotka voivat toteuttaa omassa elämässään parhaita puoliaan. Lapset kehittyvät fyysisesti, sosiaalisesti, emotionaalisesti, esteettisesti, kognitiivisesti, eettisesti ja henkisesti. Kaikilla näillä alueilla lapset kokevat enemmän tai vähemmän hyvinvointia aivan kuten aikuisetkin. Hyvät muistot lapsuudesta liittyvät hyvinvointikokemuksiin myöhemminkin.

Hyvinvoinnin edellytykset lapsuudessa – kuten aikuisuudessakin - ovat omassa toiminnassa, merkittävässä ihmissuhteissa ja kasvu ympäristön ulkoisissa puitteissa. Ne tulevat esiin kaikissa elinympäristön puolissa kodista yhteiskunnallisiin palveluihin.

Lasten hyvinvoinnin indikaattoreita ja hyvinvoinnin edellytyksiä on analysoitu seminaarin osanottajille etukäteen jaetussa luonnoksessa keskustelua varten. Tehtävämme on miettiä sitä, millaisessa muodossa lapsiohjelma pyrittäisiin sisällyttämään maakuntaohjelmaa täsmäntävään toimeenpanosuunnitelmaan (TOPSU) ja millainen maakunnallinen lapsistrategia voitaisiin hyväksyä myös omana itsenäisenä asiakirjanaan täällä Keski-Suomessa. Tavoitteenamme on, että mahdollisimman monet Keski-Suomessa eläneet lapset saisivat lapsuudestaan paljon hyvinvointimuistoja ehtymättömäksi evääksi elämälleen.

Toisena aiheenamme on, miten uudet tutkimustulokset saataisiin käyttöön lasten hyvinvointia edistävän toiminnan eli toimintastrategioiden kehittämiseksi tutkimuspohjaisiksi siten, että voisimme uskoa strategian tuottavan toivottua lasten hyvinvoinnin paranemista.

Vaikka tänään pohdimme näitä kysymyksiä keskisuomalaiselta perustalta, kuten Haukkalan säätiön säännöissä edellytetään, voimme aloitteillamme ja toiminnallamme antaa esimerkkiä

muillekin, ja nousta vaikuttamaan yleisemmällä tasolla, aivan kuin lintu säätiön logossa on nousemassa korkeuksiin. Valtioneuvosto on päättänyt käynnistää kansallisen lapsistrategian valmistelun seuraavaa hallitusta varten lapsi- ja perhemyönteisen yhteiskunnan vahvistamiseksi ja asettanut sitä varten laajan ohjausryhmän, jossa yliopisto ja Haukkalan säätiö ovat hyvin edustettuina. Ehkä voisimme antaa tukea myös tälle työlle.

Toivotan kaikille hyvää seminaarikokemusta hyvinvoinnin äärellä.

Seminaarin puheenjohtaja **Päivi Fadjukoff, dosentti, Haukkalan säätiön hallituksen sihteeri**, toivotti osanottajat tervetulleiksi myös omasta puolestaan.

Tuumasta toimeen, visiosta toimenpiteiksi: toimet lasten hyvinvoinnin edistämiseksi

Lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila (videotervehdys)

Videotervehdys katsottavissa osoitteessa: <https://youtu.be/Bdr4pHLtxw>

Reilun kymmenen vuoden päästä korkeakoulutetun väestön osuus Suomessa on alle EU:n keskitason. Olemme tilanteessa, jossa meidän tulee kysyä: onko meillä malttia sijoittaa lapsuuteen.

Oleellista on tunnistaa vahva osaaminen ja tiedettävä, mitä pystymme yhdessä tekemään. Lasten osallisuus on otettava toiminnan ytimeen – mutta ei sattumanvaraisesti vaan tutkimustietoon perustuen. Aikuisilla on vastuu huomioida lapsen etu päätöksenteossa. Lapsen oikeudet ovat vanhempien vastuita.

Olemme siirtyneet väljästä yhteistyöstä yhteisen työn aikaan. Keski-Suomesta voidaan muodostaa koko Suomen – tai jopa Euroopan – lapsistrategian pääkaupunki. Keski-Suomeen voidaan asettaa lasten edun edistämiseksi yhteiset tavoitteet ja niille mittarit sekä toteuttamisen aikahorisontti. Lapsuus ei ole hanke.

Keski-Suomessa tulisi voida uskaltaa sanoa ”ei” myös kansallisille linjauksille, jotka eivät ole lapsen edun mukaisia esim. OmaKanta-palvelun ikärajaus 10 vuotta.

Tavoitteena tulisi olla kestävä yhteiskunta jokaiselle.

Kaupunginjohtaja Timo Koivisto, Jyväskylän kaupunki

Jo vuonna 2006 lapsifoorumissa todettiin, että on tarve maakunnalliselle lapsiohjelmalle, jonka tavoitteisiin ja toteuttamiseen kunnat ja muut keski-suomalaiset toimijat sitoutuvat.

Jyväskylä on juuri saanut tunnustuksen Unicefin lapsiystävällisenä kuntana. Lasten hyvinvointia seurataan mm. hyvinvointikertomuksen avulla. Tämän pohjalta tiedetään, että entistä useammalla lapsella menee hyvin. Mutta käänköpuolena on, että huono-osaisuus kasautuu yhä pienemmälle ryhmälle ja pysyy ylisukupolvisesti.

Viime aikoina monissa suomalaisissa kunnissa, ja erityisesti suurissa kaupungeissa, on noussut esiin lasten ja nuorten päihteiden käytön ja mielenterveysongelmien kasvanut määrä. Tähän Jyväskylässä tullaan puuttumaan ja panostetaan resursseja palveluihin. Ammattilaisten määrää lisätään 10 henkilöllä käytännön lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdetyöhön. Samalla on käyty läpi koko Jyväskylän toimintaketju pyrkien parantamaan toimintamalleja sekä eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Tavoitteena on varmistaa nuorille matalan kynnyksen palveluja mm. perustamalla Nuorten talo kaupungin keskustaan.

Toinen hyvinvointimittareissa hälyttänyt tekijä on lasten ylipaino ja liikkumattomuus. Jyväskylä on julistautunut Suomen liikuntapäätkaupungiksi. Tavoitteena on saada yhä useampi kuntalainen omaksuma liikunnallinen elämäntapa. Tässä lapsuusaika – ja varhaiskasvatus – on kriittisessä asemassa.

Edellä sanotun perusteella on välttämätöntä sijoittaa lapsuuteen. Meillä on moraalinen vastuu pitää huolta lapsista ja nuorista yhdessä.

Kehittämispäällikkö Kari Pirinen, Keski-Suomen liitto

Keski-Suomen strategia 2040 kytkee hyvinvoinnin ja talouden niin, että kun talous toimii hyvin, myös hyvinvointiin voidaan panostaa. Tulevaisuudessa on huomioitava modulaarinen palveluntuotannon malli ja kuluttajakansalaisuus myös lasten ja nuorten keskuudessa ja palvelujen käytössä.

Keski-Suomessa on vahvaa, monialaista tutkimusosaamista, jota voidaan hyödyntää lasten ja perheiden hyvinvointia tukevassa toiminnassa ja uudelaissa palveluissa. Tätä varten on koottu Keski-Suomen hyvinvoinnin osaamiskeskittymä KeHOn verkoston toimesta maakunnallinen hyvinvointitalouden ohjelma.

Aluetalouden näkökulmasta on järkevää sijoittaa lapsuuteen ja tuottaa alueen osaajien kanssa hyvinvointia sekä samalla kasvattaa yritystoiminnan mahdollisuuksia.

Yleisöstä esitettiin kysymys, kuinka eri sektorit – erityisesti yritykset – saadaan mukaan yhteiseen hyvinvointitalouden rakentamiseen? Keski-Suomen hyvinvoinnin osaamiskeskittymän organisaatiot ovat kuluneena vuonna verkostoituneet hyvin ja luoneet yhteistä näkemystä toiminnan pohjaksi. KeHO-verkoston kuuluvat myös Keski-Suomen Yrittäjät sekä Keski-Suomen Kauppakamari. KeHO:ssa tullaan jatkossa panostamaan enemmän yritys yhteistyöhön.

Lapsiystävällinen Keski-Suomi: Toimintastrategia 2019-2025: jatkotoimenpiteet, keskustelua osanottajille etukäteen jaettavan luonnoksen pohjalta.

Keskustelussa tuotiin esiin seuraavaa:

- Lapsikäyhyyden tutkimustulosten sekä pitkäaikaisen ylisukupolvisen huono-osaisuuden huomiointi lapsistrategiassa
- Tärkeää muuttaa strategia käytännön toiminnaksi. Tarvitaan yhteisen strategiatyön tekemisen harjoittelemista
- Koulun arjessa näkyy lasten ja nuorten psykiatrisen avun saannin vaikeus
- Ahdistus on lisääntynyt lasten ja nuorten, mutta myös aikuisten, keskuudessa

- Tarvitaan pysyvä taho ja resurssit ratkaistavien ilmiöiden kuntoon saattamiseen
- Koulutusvaiheessa tarve lisätä moniammatillista ja -alaista yhteistyötä ja opetella siihen
- Omaksutaan keskisuomalainen asenne, joka muuttaa yleiset ohjeet lapsen edun mukaiseksi toiminnaksi – vaikka välillä joutuisi menemään vastavirtaan

Keskustelun lopuksi todettiin, että keskisuomalaisin voimin on hyvät mahdollisuudet tehdä strategiasta konkreettinen ja kaikille yhteinen asia.

Uudet tutkimustulokset käyttöön lasten hyvinvoinnin edistämiseksi

Lasten hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävien toimenpiteiden vaikuttavuuden tutkimukselliset perusteet

Taina Laajasalo, tieteellinen päätoimittaja, ITLA

[Diat](#)

Hyvinvoinnin edistämässä toiminnan vaikuttavuuden mittaaminen on pidettävä keskeisessä asemassa. ITLA:ssa on avattu Kasvun tuki -portaali, jossa arvioidaan lasten hyvinvoinnin edistämiseksi suunniteltuja ohjelmia kahdella kriteerillä: tutkimusnäytön aste (ei-kokeellista tutkimusta – kontrolloitu verrokkiryhmätutkimus) ja vaikutuksen vahvuus (ei osoitettua vaikutusta – vahva vaikutus). Julkaisuista kootaan tietoa näistä kriteereistä, jotka pisteitään. Arviointipäätöksen tekee tieteellinen neuvosto, joka kokoontuu kaksi kertaa vuodessa.

Lisätiedot ja arvioidut menetelmät löytyvät osoitteesta www.kasvuntuki.fi

Perheet epätyypillisten työaikojen puristuksessa: tutkimustiedosta tekoihin

Anna Rönkä, professori Jyväskylän yliopisto

[Diat](#)

Epätyypilliset työajat koskettavat erityisesti palvelualojen työntekijöitä. Epätyypilliset työajat aiheuttavat lapsille ja perheille useita epäkohtia suomalaisessa järjestelmässä. Näihin on tarjolla ratkaisuja, joita tuotiin esiin puheenvuorossa.

Työpaikkojen perheystävällisyyttä kehitetään LAPE-muutosohjelmassa. 6.11.2018 THL järjestää aiheesta Puimalan Jyväskylään. Tilaisuus on avoin kaikille asiasta kiinnostuneille tahoille

Oppimisvaikeudet ja psyykinen hyvinvointi – mihin tuki tulisi kohdentaa?

Tuija Aro, dosentti, yliopistonlehtori, Jyväskylän yliopisto

[Diat](#)

Tulosten mukaan tutkimustietoon perustuvalla kohdennetulla tuella voidaan parantaa lasten matematiikka- ja lukutaitoa sekä vahvistaa positiivista minäkäsitystä. Interventiot ovat toteutettavissa koulussa luokanopettajan ja erityisopettajan osaamisella.

Taiteen, kulttuurin ja muun harrastustoiminnan (extended education) merkitys koululaisten hyvinvoinnille

Lea Pulkkinen, professori

[Diat](#)

Laajennettu (eheytetty, joustava) koulupäivä (extended education) on kiinnostuksen kohteena niin PISA-tutkimuksessa hyvin menestyneessä Etelä-Koreassa kuin useissa Euroopan maissa. Tulokset taiteen, kulttuurin ja muun koulun piirissä järjestetyn harrastustoiminnan yhteyksistä oppilaiden hyvinvointiin ovat yksiselitteisen positiivisia. Samalla tasa-arvoisen harrastamisen mahdollisuus on lisääntynyt. Miksi laajennetun koulupäivän valtakunnallisesta toteuttamisesta Suomessa on tehty puoluepoliittinen kiistakapula? Voisimmeko nostaa lasten hyvinvoinnin puoluepolitiikan yläpuolelle?

Seminaarin päätös

Eino Leisimo, sivistystoimen johtaja, Jyväskylän kaupunki

Lasten hyvinvoinnin edistämisessä liikutaan yksilötasolta yhteisöihin, siitä yhteiskuntaan ja takaisin. Kyseessä on monitahoinen kokonaisuus, jossa on vielä monia pirstaleisia palveluja.

Yhtenä haasteena on käytetty kieli. Ammattilaiset lähestyvät hyvinvointia oman ammattikielensä kautta. Puhutaan kuntaa, sotea, hyvinvointitaloutta, psykologiaa, siis yleensä omaa ammattikieltä. Kielen, yhteisten käsitteiden ja yhteisen todellisuuden rakentamiseen täytyy panostaa, jotta voimme ymmärtää toisiamme.

Ensimmäiseksi tarvitsemme siten yhteisen toimintakulttuurin rakentamista, yhteistä kieltä, josta poistetaan professioiden rajat. Täytyy rakentaa lapsi keskiössä, ei ammattilaisten ehdoilla.

Toiseksi tarvitsemme hyvinvointiosaamisen ja -tiedon vahvistamista. Esimerkiksi Move-kokeen ei tulisi olla kuntotesti, vaan väline, joka kertoo nuorelle, millainen hänen kuntosensa on. Sen pitäisi olla väline hyvinvointioppimisessa, joka tulee sisällyttää koulujen ja lasten hyvinvoinnin edistämistä tukevaan toimintaan. Myös aikuisia ja lasten vanhempia tulee perehdyttää aiheeseen.

Kolmanneksi pitää päästä eroon perinteisestä hierarkkisesta johtamisesta ja siirtyä verkostojohtamiseen. Muutos tehdään johtamisen kautta. Toimintakulttuurin muutoksen ja hyvinvointiosaamisen/-oppimisen teemojen sisällyttäminen toimintaan edellyttää hyvää johtamista, erityisesti ymmärrystä verkostojohtamisesta.